

N:o 211.

Af herr **J. Bromée** m. fl., i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

För aderton år sedan, år 1880, väcktes i Andra Kammaren en anmärkningsvärd kommunal rösträttsmotion, förutom af motionären, herr Ola Andersson i Burlöf, undertecknad af 45 i motionens syftemål instämmande landtmannarepresentanter.

Denna motion — hvilken, såvidt vi kunnat finna, icke med ett ord blifvit berörd i den af kommunala rösträttskomitén meddelade "redogörelsen för de förslag till begränsning af den kommunala rösträtten på landet, hvilka efter kommunallagarnes tillkomst i vårt land förelegat och varit föremål för representationens behandling" — gick ut på att Riksdagen skulle anhålla, att regeringen måtte för närmast följande Riksdag "framlägga förslag till förändring i de delar af kommunallagarne, som angå rösträtten och röstvärdet, bygd på sådana grunder, att rösträtt betingas och berättigas utaf erläggande af bidrag och att röstvärdet bestämmes medelst samverkan af både förmögenhets- och personlighetsprinciperna, så att en hvar skattskyldig må erhålla skäligen inflytande i kommunens gemensamma angelägenheter." Lagutskottet ansåg sig i hufvudsak böra förorda bifall till herr Ola Anderssons förslag, dock med den inskränkning, att ingen rubbning skulle ske i hittills gällande grunder för val af landstingsmän, och Andra Kammaren biträdde utan nämnvärd meningsskiljaktighet lagutskottets hemställan.

Denna hemställan vann emellertid icke Första Kammarens godkännande och understöd. Men fjorton år senare, år 1894, uttalade Första Kammaren, som dittills med ett enstaka undantag (år 1868, då Första Kammaren beslöt en återremiss till lagutskottet i syfte af begränsning af bolags rösträtt)

intagit en ytterst afvisande ställning gent emot alla yrkanden på en kommunal rösträttsreform, att kammaren ansåg en begränsning af den kommunala rösträtten på landet böra ega rum, samt fattade för sin del beslut om en riksdagsskrifvelse, med anhållan att Kongl. Maj:t täcktes för näst följande Riksdag framlägga förslag till den begränsning af nämnda rösträtt, hvartill den af Kongl. Maj:t beträffande denna fråga anbefalda utredning kunde för-
anleda.

Det var med anledning af detta närmande från Första Kammarens sida till den uppfattning om nödvändigheten af en kommunal rösträttsreform, hvilken länge häfdats af Andra Kammaren, som båda kamrarne sedermera under loppet af 1894 års riksdag kunde enas om en riksdagsskrifvelse, hvori de, på samma gång de anhöllo, att den af Kongl. Maj:t anbefalda statistiska utredningen rörande den kommunala rösträtten om möjligt måtte så bedrivas, att dess resultat kunde framläggas inför nästföljande års lagtima Riksdag, starkt betonade behovet af en reform af den kommunala rösträtten och vigten af denna reformfrågas snara lösning.

Då Kongl. Maj:t nu omsider, efter föregående statistisk och komitéutredning, inför Riksdagen framlagt ett förslag till begränsning af den kommunala röstskalan å landet, befinnes detta förslag vara, icke ett förslag till den viktiga frågans lösning *i dess helhet*, utan, såsom chefen för civildepartementet sjelf framhåller i det yttrande till statsrådsprotokollet, som finnes bilagdt kongl. propositionen n:o 40, allenast ett förslag till en *partiel* lösning af frågan. Lika med åtskilliga andra motionärer måste vi högeligen beklaga detta resultat, och lika med dem finna vi de af chefen för civildepartementet förebragta skälen för ett uppskof med frågans lösning i öfriga delar vara allt annat än tillfredsställande. Chefen för civildepartementet framhåller sjelf, att det torde åtgå flera år, innan den nyligen till komitéutredning öfverlemnade kommunala beskattningsfrågan hinner blifva definitivt afgjord. Att i afbidan härfpå till en oviss framtid uppskjuta den af Riksdagens båda kamrar önskade lösningen af landsbygdens kommunala rösträttsfråga i dess helhet, synes oss innebära en föga tilltalande och statsmagterna föga värdig undanflykt i syfte att komma ifrån gifna löften och uttalade meningar. De skäl, som af chefen för civildepartementet i detta afseende åberopats, äro af precis lika stor — eller lika liten — vikt och betydelse med hänsyn till den föreslagna begränsningen af bolagens rösträtt, och det måste därför förvåna, att icke regeringen ansett sig böra undanskjuta äfven denna detalj "i afbidan på den utgång, den kommunala beskattningsfrågan erhåller."

Då vi häröfvan anført en s. k. massmotion i Andra Kammaren af år 1880, har det närmast skett därför, att vi skulle ansett lyckligt, om den af Kongl. Maj:t tillsatta komitén tagit de i denna motion innehållna grundtankarna till utgångspunkt för sitt utredningsarbete och om ett regeringsförslag framkommit, som anslutit sig till dessa grundtankar. Då så ej blifvit fallet, har för oss endast återstått att öfverväga, huruvida och i hvad mån — i det läge, hvori denna angelägenhet nu kommit genom Kongl. Maj:ts reformförslag, med dertill hörande förberedande utredning — det kunde finnas någon möjlighet att få genomfördt ett reformförslag, som i afsevärd grad toge hänsyn till både förmögenhets- och personlighetsprinciperna vid utmätande af den kommunala rösträtten å landet. I likhet med 1880 års motionär anse vi ingalunda omöjligt att vinna detta önskemål, antingen genom att vid kommunala ärendens afgörande förbinda en viss personlig rösträtt med förmögenhetsrösträtten, eller ock genom användande af något slags skala med andra gradationer än den nuvarande kommunala röstskalans. Men då denna reformfrågas utveckling och behandling inom riksdagen bestämdt pekar i rigtning mot en lösning genom fastställande af vissa röstmaxima, absoluta eller relativa eller bådadera, hafva vi funnit oss böra fortgå på denna väg, men på samma gång också böra tillse, huruvida icke, åtminstone i något afseende, större hänsyn kunde tagas till *personlighetens* befogade anspråk och onekliga rätt att hafva sitt ord med vid behandlingen af kommunens angelägenheter.

Med afseende å den kommunala röstskalans begränsning förmedelst vissa röstmaxima finna vi de uttalanden, som förekomma i herrar Sidenbladhs och Nydahls reservationer till kommunala rösträttskomiténs betänkande, på ett ovederläggligt sätt bevisa, att en begränsning endast medelst ett relativt röstmaximum på sätt komitén förordar (¹/₅ af kommunens hela fyrktal för jordbruksfastighet och ¹/₂₀ för andra beskattningsföremål) är alldeles otillräcklig, särskildt i de större landskommunerna. För att i dem vinna en afsevärd begränsning af de högre röstetalen, måste vid sidan af det relativa maximum äfven tilläggas ett absolut, och dervid torde det af de båda reservationerna föreslagna, 1,000 röster, förtjena så mycket större afseende, som det åtskilliga gånger varit i Riksdagen föreslaget och på sin tid äfven vunnit lagutskottets och Andra Kammarens understöd. Hvad det relativa röstmaximum beträffar, synas oss många skäl tala för ett vidblifvande af förslaget om ¹/₂₀ af kommunens hela fyrktal, hvilket förslag af Andra Kammaren omfattats vid de båda senaste tillfällen, då kammaren fattat något realitetsbeslut i ämnet, och som af den kommunala rösträttskomitén upptagits, ehuru med den inskränkning, att det skulle gälla endast för andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet. I sistnämnda inskränkning hafva vi deremot ej kunnat instämna, och hänföra vi oss i det afseendet till de skäl, som mot komité-

förslaget blifvit anförda dels af de båda nämnda reservanterna, dels äfven af åtskilliga länsstyrelser i deras utlåtanden öfver komiténs betänkande. Hvad återigen angår den i Kongl. Maj:ts proposition föreslagna begränsningen medelst ett maximum = summan af öfriga röstegandes röstetal, finna vi densamma i praktiken så godt som betydelselös och sålunda, trots dess af chefen för civildepartementet betonade principiella värde, temligen oviktig i jämförelse med öfriga reformyrkanden.

Den princip, hvarpå den kommunala rösträtten hos oss är grundad, eller att kommunalmedlemmarne böra vara i tillfälle att på kommunens angelägenheter utöfva ett inflytande, som motsvarar deras skattebidrag, förlorar tydligen all giltighet, när det blir frågan om sådana kommunala angelägenheter, som icke äro af ekonomisk natur. I afseende på dessa är i allmänhet den ena kommunalmedlemmens intresse lika stort som den andres, oafsedt den olikhet, som kan förefinnas i deras förmögenhetsställning, och att i denna söka en mätare af de röstberättigades förmåga att bidraga till välbetänkta och gagneliga beslut, vore väl alltför orimligt.

Också har i Riksdagen upprepade gånger föreslagits, att lika rösträtt måtte vid beslut om ärenden, som icke äro att hänföra till ekonomiska eller beskattningsfrågor, tillerkännas de röstberättigade. Det torde emellertid vara vanskligt att uppdraga en bestämd, tydlig gräns mellan de antydda begge områdena af kommunal verksamhet, då de helt visst på mer än en punkt omärkligt öfvergå i hvarandra, och man har därför också vanligen inskränkt sig till att påyrka den lika rösträttens tillämpning vid de kommunala valen. Om man frånser valen af kommunalfullmäktige, för hvilka — likasom för valen af landstingsmän och deras valmän — vi ej ämna ifrågasätta någon särskild röstgrund, så kunna de kommunala valen rimligtvis icke räknas till de ärenden, i afseende på hvilka det bör anses billigt och rättvist, att de röstegandes inflytande vid afgörandet är afvägdt efter deras kommunala skattebidrag. Visserligen är det sant, att ledamöterna i kommunalnämnd, skolråd och kyrkoråd hafva äfven en ekonomisk verksamhet, men de ega icke att pålägga några utgifter och äro för sin förvaltning redovisnings-skyldige inför stämman.

Om från denna synpunkt ingen anledning finnes att vid de kommunala valen tillerkänna den enes röst ett högre värde än den andres, så finnas å andra sidan *positiva* skäl för yrkandet, att i dessa ärenden lika rösträtt bör tillämpas. Om man tänker på önskvärdheten deraf, att de kommunala

förtroendeposterna besättas med lämpliga personer, så böra *majoritetsval* innebära en bättre garanti, för att så skall ske, än *minoritetsval*, enär en större personalkänedom måste antagas vara representerad hos det talrikare än hos det fåtaligare partiet bland väljarne. Likaledes måste det medgifvas, att i ju högre grad de kommunala *förtroendemännen* verkligen äro hvad namnet innebär, det vill säga i besittning af flertalets förtroende, desto lättare måste deras arbete och dess framgångsrikare deras verksamhet blifva. Det bör ej heller förbises, att det för de mindre bemedlade ligger någonting särskildt kränkande i den olika rösträtten vid *val*, emedan densamma, då den ej kan sägas vara grundad i beslutens ekonomiska innebörd, måste uppfattas såsom ett underkännande af deras goda vilja och omdömesförmåga.

Den kommunala rösträttskommittén, som väl knapphändigt affärdat tanken på införandet af lika rösträtt vid kommunala val, har anmärkt, att användandet af detta valsätt vid sådana val »som kunna anses mera omedelbart beröra *personliga* intressen, såsom t. ex. folkskolelärareval, skulle innebära en oegentlighet, så länge lagstiftaren i fråga om prestval, hvars personliga innebörd likväl är ännu större, ansett sig icke böra utesluta förmögenhetsprincipens tillämpning». Det är fullkomligt riktigt, att, om lika rösträtt blefve införd t. ex. vid folkskolelärareval, det skulle innebära en oegentlighet att fortfarande använda graderad röstskala vid prestval, och vi anse, att en sådan oegentlighet borde fortast möjligt undanröjas derigenom, att rösträtt efter hufvudtal blefve lagstadgad äfven i fråga om prestval — en reform, som utan allt tvifvel skulle mottagas med mycken tillfredsställelse af det stora flertalet bland svenska kyrkans medlemmar.

Att vi, såsom redan är nämnt, icke förorda omröstning efter hufvudtal vid val af landstingsmän eller deras valmän och af kommunalfullmäktige, beror af dessa vals säregna betydelse. De förra hafva nemligen snarare fått en *politisk* än *kommunal* betydelse och kunna redan därför lemnas å sido vid en rösträttsreform, som afser häfdandet af kommunal sjelfstyrelse; och hvad de senare vidkommer, så vore det föga konsekvent att vid dem tillämpa omröstning efter hufvudtal, så länge en graderad röstskala användes vid beslut om de kommunala angelägenheterna i *allmänhet*, då derigenom i kommuner med fullmäktige personlighetsprincipen skulle erhålla, om ock medelbart, en långt vidsträcktare tillämpning än i kommuner, der de röstberättigade omedelbart deltaga i besluten.

De förslag till begränsning af den kommunala röstskalan å landet, som vi här nedan framlägga, gälla i lika grad bolagens som öfriga röstegandes rösträtt. Ehuru väl den begränsning, vi föreslå, komme att träffa aktiebolagen i högre grad än Kongl. Maj:ts speciella förslag till begränsning af dessas rösträtt, skulle vi nog anse önskligt, att en ytterligare begränsning på detta område kunde genomföras. De grunder för bolags rösträtt, som innehållas i ett vid 1867 års riksdag af herr S. Ribbing i lagutskottet reservationsvis framställt och af nämnda års Andra Kammare gilladt förslag, synas oss i hufvudsak riktiga. Äfven i senare tid hafva inom representationen åtskilliga röster höjts för deras tillämpande. Då emellertid den af Kongl. Maj:t tillsatta kommunala rösträttskomitén ansett oöfvervinneliga hinder resa sig mot dessa grundens genomförande i praktiken, hafva vi ej velat nu framlägga något bestämdt förslag härom. Vi anse dock denna fråga vara af sådan vikt, att den i alla händelser förtjenar att snarast möjligt göras till föremål för förnyad och speciel utredning. Om vid en dylik förnyad utredning — hvarom vi tillåta oss väcka förslag — det skulle visa sig omöjligt att i detta afseende åstadkomma en väl afvägd begränsning på någon af de hittills föreslagna vägarne, borde, enligt vår mening, äfven frågan om fullständigt upphörande af den i kommunallagarne bolag tillerkända rösträtt tagas i allvarligt öfvervägande. Den bestämmelse till förman för bolag, att bolagsdelegarne kunna i handen på *en* person lägga hela sin samfälda rösträtt, är ej blott stridande mot den i 13 § af förordningen om kommunalstyrelse på landet stadgade grundprincipen, att ingen på grund af fullmakt må föra talan eller utöfva rösträtt för mer än en röstberättigad, utan äfven i hög grad betänklig på den grund, att bolagets ombud ej behöfver vara för egen del röstberättigad inom den kommun, der han utöfvar bolagets rösträtt, samt att bolagets medlemmar kunna till stor eller till och med större delen utgöras af utlänningar.

På grund af hvad vi nu anfört och med anledning af såväl Kongl. Maj:ts proposition n:o 40 med förslag till lag angående ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen om kommunalstyrelse på landet som i ämnet sedermera väckta sex motioner, i hvilka vi ej kunnat odeladt instämma, tillåta vi oss föreslå, att Riksdagen måtte besluta:

1:o att § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet skulle erhålla följande lydelse:

§ 11.

Mom. 1. Vid val tillkommer hvarje röstegande en röst utom vid val af kommunalfullmäktige samt af landstingsmän och valmän för utseende af landstingsmän.

Mom 2. Vid beslut rörande alla öfriga angelägenheter äfvensom vid de i mom. 1 särskildt angifna val, beräknas röstvärdet efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster än som svarar emot en tjugonedel af kommunens hela fyrktal eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar ett tusen fyrkar.

Mom. 3. Der för deltagande i sådana besvär, som äligga alla, hvilka inom kommunen erlägga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande, finnes särskildt stadgad, skall röstvärdet vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden.;

2:o att i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t måtte göra frågan om bolags kommunala rösträtt till föremål för förnyad utredning samt till Riksdagen inkomma med de förslag, hvartill utredningen kan gifva anledning.

Stockholm den 16 februari 1898.

<i>J. Bromée.</i>	<i>E. Norman.</i>	<i>O. Walter.</i>
<i>J. Nordin.</i>	<i>C. G. Thor.</i>	<i>P. Norberg.</i>
<i>Johan Ericsson.</i>	<i>Joh. Er. Nordin.</i>	<i>W. Stylander.</i>
<i>Magnus Höjer.</i>	<i>Fridtjuv Berg.</i>	<i>A. Thylander.</i>
<i>J. Byström.</i>	<i>S. J. Kardell.</i>	<i>K. G. Karlsson.</i>
<i>A. F. Broström.</i>	<i>Edvard Wavrinsky.</i>	<i>Adolf Aulin.</i>
<i>J. Persson.</i>	<i>M. F. Nyström.</i>	<i>C. J. Hammarström.</i>
<i>John Olsson.</i>		<i>Oskar Eklund.</i>

I motionens syfte instämma:

David Bergström.
H. Pantzarhielm.

Karl Staaff.
Curt Wallis.